

Në bazë të nenit 55 paragrafi 1 të Ligjit për organizimin dhe punën e organeve të administratës shtetërore („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 dhe 51/11 dhe „Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut” nr. 96/19 dhe 110/19), si dhe në bazë të nenit 22 dhe neni 25 të Ligjit për arsim të mesëm („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 44/1995, 24/1996, 34/1996, 35/1997, 82/1999, 29/2002, 40/2003, 42/2003, 67/2004, 55/2005, 113/2005, 35/2006, 30/2007, 49/2007, 81/2008, 92/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012, 24/2013, 41/2014, 116/2014, 135/2014, 10/2015, 98/2015, 145/2015, 30/2016, 127/2016, 67/2017 dhe 64/18) ministri i Arsimit dhe Shkencës e përcaktoi programin mësimor të shkurtuar për lëndën mësimore **Biologji për vitin I (e parë) të arsimit të mesëm - gjimnaz** për vitin shkollor 2020/2021.

1. Hyrje

Programi i shkurtuar mësimor për lëndën mësimore **Biologji për vitin I (e parë) të arsimit të mesëm - gjimnaz** për vitin shkollor 2020/21 bazohet në qëllimet e parashikuara nga programi mësimor për lëndën mësimore që rregullisht realizohet në përputhje me planin mësimor.

Me programin e shkurtuar përcaktohen temat e caktuara dhe njësitë mësimore që duhet të realizohen në 159 ditë mësimore, gjatë së cilës duhet të merret parasysh fondi javor i orëve të përcaktuara në programin e rregullt, domethënë për një lëndë me 2 orë në javë parashihen 64 orë në programin e shkurtuar.

Mësimdhënësi gjatë planifikimit dhe realizimit të njësive mësimore nga programi i shkurtuar udhëhiqet nga qëllimet/rezultatet e pritura, termat e përcaktuara, metodat dhe aktivitetet e përcaktuara në programin e rregullt mësimor.

2. Pasqyra e temave dhe njësive mësimore

Tema 1 – BIOLOGJIA ËSHTË SHKENCË E ORGANIZMAVE TË GJALLË (12 orë)

Njësitë mësimore

- Hyrje- Uniteti i naryrës
- Ndërtimi qelizor i qelizës bimore dhe shtazore
- Dallimet dhe ngjajshmëritë në ndërtimin e qelizës bimore dhe shtazore
- Cilësitë biologjike të organizmave: Të ushqyerit, frymëmarrja
- Cilësitë biologjike të organizmave: tajitja, lëvizja
- Cilësitë biologjike të organizmave: ndjeshmëria dhe rregullacioni
- Cilësitë biologjike të organizmave: shumimi dhe zhvillimi
- Hulumtimi- metodat shkencore dhe fazat e hulumtimit

Tema 2 – PASQYRË E BOTËS SË GJALLË (18 orë)

Njësitë mësimore

- Emërtimi dhe prejardhja e botës së gjallë: nomenklatura binare, sistemi pesë mbretëritë
- Viruset
- Mbretëria Monera
- Mbretëria Protista- parashtazorët
- Mbretëria Protista- algat
- Mbretëria e kërpudhave
- Mbretëria e bimëve: myshqet, fierërat, bimët farëzhveshura
- Mbretëria e bimëve: bimët farëveshura
- Mbretëria e shtazëve: pakurrizorët
- Mbretëria e shtazëve: nyjorët, lëkurogjemborët
- Mbretëria e shtazëve: kurrizorët (gojërrumbullakët, peshqit, ujëtoksorët)
- Mbretëria e shtazëve: kurrizorët (zvarranikët, shpendët)
- Mbretëria e shtazëve: kurrizorët (sisorët)

Tema 3 – EKOLOGJIA (14 orë)

Njësitë mësimore

- Nivelet e integritimit ekologjik
- Raportet ekologjike (aksionet, reaksionet, koaksionet)
- Valenca ekologjike dhe faktori kufizues
- Faktorët abiotik
- Faktorët biotik
- Faktorët antropogjen
- Nivelet e të ushqyerit në ekosistem
- Raportet e të ushqyerit në ekosistem
- Ciklet bio-gjeokimike
- Resurset që ripërtrihen dhe që nuk ripërtrihen

Tema 4 – EVOLUCIONI I BOTËS SË GJALLË (14 orë)

Njësitë mësimore

- Krijimi i Tokës dhe shfaqja e jetës (bioevolucioni)
- Teoria e koacervateve- Oparin
- Teoria evolucioniste e Çarls Darvinit
- Vërtetimet për evolucionin- vërtetimet paleontologjike
- Vërtetimet për evolucionin- vërtetimet nga embriologjia krahasuese dhe anatomia krahasuese
- Faktorët e evolucionit
- Seleksionimi natyror si faktor për evolucionin
- Llojet e adaptimeve dhe modelet e evolucionit
- Prejardhja dhe evolucionin e njeriut

Tema 5 – SHËNDETI EMOCIONAL DHE FIZIK (6 orë)

Njësitë mësimore

- Sëmundjet e varshmërisë
- Droga dhe alkoolizmi
- Parandalimi i sëmundjeve të varshmërisë

3. Rekomandimet didaktike

Me programin e shkurtuar mësimor për lëndën mësimore Biologji për vitin I (parë) të arsimit të mesëm - gjimnaz, janë përfshirë tema dhe njësi të caktuara mësimore nga programi i rregullt mësimor të cilat janë në korelacioni të ndërsjelltë dhe përbëjnë një tërësi logjike. Në pjesën *Pasqyra e temave dhe njësive mësimore* janë renditur temat dhe njësitë mësimore të përcaktuara me programin e shkurtuar mësimor që i referohen zhvillimit të përmbajtjeve të reja mësimore. Për secilën temë është dhënë numri i përgjithshëm i orëve mësimore që duhet të

realizohet. Duke pasur parasyshë se është bërë renditja e njësive mësimore që i referohen zhvillimit të përmbajtjeve të reja mësimore, numrin e mberur të orëve mësimore në kuadër të temës përkatëse mësimdhënësi e planifikon, organizon dhe e realizon si orë mësimore për përsëritje, përforcim, ushtrime, kontrollim i njohurive të nxënësve, sistematizim, hulumtim etj.

Në programin e shkurtuar mësimor për 159 ditë me kohëzgjatje të orës mësimore prej 35 minuta, disa nga përmbajtjet janë bashkuar me përmbajtje tjera mësimore ose pjesërisht janë larguar, duke mundësuar në këtë mënyrë përfshirje të gjithë asaj që duhet të përvetësohet si material mësimor në përputhje me këtë program mësimor.

Në temën *Biologjia është shkencë për organizmat e gjallë*, është bërë bashkim i përmbajtjeve të cilat përshkruajnë ecurinë e hulumtimeve shkencore biologjike. Rekomandohet që nocionet kryesore nga këto njësi mësimore të inkorporohen në njësinë mësimore *Hulumtimi-metodat shkencore dhe fazat e hulumtimit* nga tema e njëjtë.

Përmbajtjet mësimore më voluminoze në temat mësimore të propozuara më lart, mësimdhënësi mundet t'i planifikojë për realizim edhe në kuadër të dy orëve mësimore, nëse ai/a jo përcakton se realisht ka nevojë për të, me qëllim që të sigurohet realizim gjithpërfshirës i programit mësimor.

Përzgjedhjen dhe kombinimin e metodave, formave dhe ecurive përkatëse në mësimdhënie, mësimdhënësi i bën drejtëpërdrejt gjatë planifikimit dhe konceptimit të mësimdhënies dhe organizimit të orës mësimore në përputhje me afinitetet e nxënësve dhe mundësive materialo-teknike të shkollës (kushtet dhe pajisjet).

Gjatë realizimit të mësimdhënies në përputhje me programin e shkurtuar mësimor, duhet patur parasyshë rekomandimet didaktike, respektivisht format, metodat dhe aktivitetet e parapara në programin e rregullt mësimor, të cilat u referohen përmbajtjeve mësimore të përfshira në programin e shkurtuar mësimor. Rekomandohet përdorimi i TIK në çdo segment të procesit mësimor.

4. Normativi për kuadrin mësimor

Programin e shkurtuar mësimor e realizon mësimdhënësi në përputhje me normativin për kuadër mësimor të dhënë në programin e rregullt mësimor.

Programin e shkurtuar mësimor për lëndën **Biologji për vitin I (parë)** të arsimit të mesëm- gjimnaz e miratoi

Ministri i Arsimit dhe Shkencës

Milla Carovska